

SAMHÄLLS-
VETENSKAPLIGA
FAKULTETEN

REMISSYTTRANDE

Diarienummer
V 2023/2523

Datum 2024-01-29

Rektor

Dekan

Yttrande för remissen: Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen SOU 2023:40

Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerade remiss, avger följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av Monica Larsson (fil.dr), Ulrika Levander (fil.dr) och Lupita Svensson (fil.dr), alla universitetslektorer vid Socialhögskolan, Lunds universitet.

Sammanfattning

Samhällsvetenskapliga fakulteten ställer sig bakom utredningen i sin helhet och vill särskilt framhålla det positiva i att utredningen har involverat barn och unga och synliggjort de ungas perspektiv genom hela utredningen.

Utredningen om barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i Sverige fokuserar på tre huvudområden som vi önskar kommentera närmare:

1. Ratificering av det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen:
Utredningen rekommenderar att Sverige ratificerar detta protokoll, som innehåller en mekanism för individuella klagomål. Detta skulle möjliggöra för barn, grupper av barn, eller deras representanter att få sina fall prövade om de anser att en konventionsstat har kränkt någon av deras rättigheter enligt barnkonventionen.
2. Åtgärder för att stärka barns rättigheter i svensk lagstiftning:
Utredningen lägger fram förslag för att säkerställa att barns rättigheter enligt barnkonventionen är effektivt skyddade och att barn kan klaga och utkräva dessa rättigheter inom ramen för svensk lagstiftning. Det innefattar att se över existerande lagstiftning och föreslå ändringar där det behövs.
3. Etablering av barnombud inom civilsamhällesorganisationer:
Det föreslås att staten ska bidra till att etablera barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Dessa byråer ska stödja barn med omfattande behov, särskilt de som saknar tillräckligt stöd från vårdnadshavare eller andra vuxna.

Utredningen betonar att dessa åtgärder sammanlagt skulle bidra till att förbättra barns möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda och öka möjligheterna till upprättelse vid rättighetskränkningar.

Utöver dessa rekommendationer diskuteras även andra aspekter som är relevanta vid en ratificering, inklusive konstitutionella frågor, internationella perspektiv och handläggningstider för FN-kommittéer.

Nya undersökningar/bakgrundsinfo som bör beaktas

Utredningen är gedigen och lyfter fram barn och ungas röster på ett tydligt och betydelsefullt sätt. Hänvisning till viss socialvetenskaplig och barnrättslig forskning som berör barns rättigheter i relation till barnkonventionen saknas dock i underlaget till utredningsförslaget. I första hand syftar vi här på forskning som bedrivs vid institutioner för socialt arbete runt om i landet (till exempel Höjer, Hultman & Larsson 2022; Larsson & Hultman 2020; Hultman, Höjer & Larsson 2019). Vi syftar också på forskning som genomförts inom ramen för Barnrättsinstitutet, Lunds universitet (se till exempel Ponnert & Sonander 2019) och Barnrättscentrum, Juridiska fakulteten, Stockholms universitet, (se till exempel Daly et al., 2022 och Holappa & Leviner 2022). Även Heimer, Näsman och Palme (2018) och Heimer och Palme (2016) är relevant i sammanhanget, liksom forskning av Wågby Gräfe och Englander (2019) samt Wågby Gräfe (2022).

Utredningsförslaget: Avsnitt "7.2 Centrala aspekter av en ratificering av tilläggsprotokollet – redogörelse och analys."

Det står klart att det kan finnas vissa nackdelar med ratificeringen, men vi anser i likhet med utredningen att fördelarna med en ratificering klart överväger. Det ska särskilt understrykas att en ratificering bör ses som en logisk följd av den valda implementeringsstrategin med inkorporeringen av Barnkonventionen till svensk lag 2020. Barnrättskommittén utlåtanden är en viktig del i uttolkandet av Barnkonventionens artiklar avseende den nationella rättstillämpningen. Tillika ger ratificeringen ett viktigt signalvärde i att skapa utrymme för barns egen rätt till klagomål och göra sin röst hörd.

Det är viktigt att rättstillämpningen sker skyndsamt när det gäller barn och unga mot bakgrund av att barn och ungas konsekvenstänkande inte är fullt utvecklat. Utredningen lyfter problematiken med att handläggningstiden för FN-kommittéerna generellt är långa, vilket är problematiskt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Dock bör det snarare ses som ett angeläget utvecklingsområde att arbeta för snabbare processer än ett argument mot utredningens förslag.

Utredningsförslaget: Avsnitt 8 "Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter."

Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter inom olika områden, exempelvis att kunna initiera olika ärenden och processer liksom möjligheterna att komma till tals eller delta i förfaranden som redan pågår, är av särskild vikt i utredningsförslaget. Inte minst är det angeläget att på olika vis stärka rätten för barn under 15 år på de olika områden som utredningen föreslår. Vidare är det väsentligt att identifiera och undanröja situationer, där det typiskt sett kan finnas brister och begränsningar avseende barns möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Utredningsförslaget: Avsnitt "12.8 Överväganden och förslag (Barnrättsbyråer som driver verksamhet med oberoende barnombud)"

Vikten av att finansieringsformen för stödet till en etablering av barnrättsbyråer sker på ett sätt som kan garantera barnombudens oberoende ställning gentemot offentliga aktörer, kan inte nog understrykas. Det är också positivt att utredningen betonar höga och tydliga kunskaps- och kompetenskrav på de oberoende barnombuden, då det inte är ovanligt att barn med flera parallella behov hamnar mellan stolarna av olika myndigheters ansvarsområden (se t.ex. Levander & Sturfelt 2018). I dessa situationer är det extra viktigt att oberoende barnombud verkar från en bred och djup kunskapsbas för att kunna stödja och lotsa barn utifrån ett helhetsperspektiv, där det enskilda barnets bästa ställs i centrum.

Referenser

- Daly, A., Stern, R. T. & Leviner, P. (2022) UN Convention on the Rights of the Child, Article 2 and Discrimination on the Basis of Childhood. *Nordic Journal of International Law, Vol. 91, Issue 3 pp. 419-452.*
- Heimer, M., Näsman, E. & Palme, J. (2018). Vulnerable children's rights, participation, protection, and provision: The process of defining the problem in Swedish child and family welfare. *Child & Family Social Work, 23(2)*, 316–323.
- Heimer, M. & Palme, J. (2016). Rethinking child policy post-UN convention on the rights of the child: Vulnerable children's welfare in Sweden. *Journal of Social Policy, 45*, 435–452.
- Holappa, T. & Leviner, P. (2022) Barns villkorade rätt till skälig levnadsstandard: om rättsligt osynliggörande av barn i ärenden om ekonomiskt bistånd. *Förvaltningsrättslig Tidskrift. 2022(2):239-263.*
- Hultman, E., Höjer, S. & Larsson, M. (2019) Age limits for participation in child protection court proceedings in Sweden. *Child & Family Social Work 25(2):304-312.*
- Höjer, S., Hultman, E. & Larsson, M. (2022) What do actors in child protection processes in Sweden know about children's rights to participation and about talking to children? *Nordic Social Work Research 13(1):1-14.*

- Larsson, M. & Hultman, E. (2020) Barns rätt till delaktighet vid beslutsprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonventionen och den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken? *Barn. Forskning om barn og barndom*. 37(3-4):85-101.
- Levander, U. & Sturfelt, L. (2019) Samhällsvårdens Svarte Petter – samtida och historiska kategoriseringar av barn och unga i samhällsvård med psykisk ohälsa. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2019:1, s. 19-41.
- Ponnert, L. & Sonander, A. (2019) Om barnkonventionen och dess utveckling. I: (Lina Ponnert, & Anna Sonander (red.) *Perspektiv på barnkonventionen. Forskning, teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Wågby Gräfe, A. (2022) Den sociala meningen med barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesprocesser. *Sociologisk forskning*, Vol. 59, nr 1-2, s. 177-202.
- Wågby Gräfe, A. & Englander, M. (2019) Barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar. *Socialvetenskaplig tidskrift*, Vol. 26, nr 2, s. 173-194.